

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Jakubík 1983

Večerní Praha

23. XI 1983

ze dne

A KDYŽ SE RÁNO PROBUDILI,
v této hře uváděná na scéně Divadla E. F. Buriana, se diváci setkávají i s L. Křiváčkem, E. Chmelíkem a M. Kantorkovou.

Snímek: K. Meister

Sny a pravdy ze záchytky

Úspěšná premiéra hry Vasilije Šukšina v Divadle E. F. Buriana ● Povídka pro divadlo ● Jevišťe s tekoucí sprchou ● Nejen alkoholické projevy

Trochu neprávem ve stínu oslav jubilea Národního divadla vyzněla v Divadle E. F. Buriana velmi zdařilá premiéra sovětské hry Vasilije Šukšina *A když se ráno probudili*.

Všestranný sovětský umělec V. Šukšin je oblíben našimi čtenáři jako autor povídkových sbírek, z kin jej známe jako režiséra i herce. Na divadle byly dramatinovány většinou jeho povídky. Nedokončená krátká próza *A když se ráno probudili* byla ale Šukšinem už psána jako »divadelní povídka«. Její dramatizace se poprvé objevila na scéně moskevského divadla *Sovremennik* v roce 1979. Podoba, kterou jí dalo Divadlo E. F. Buriana, je zároveň československou premiérou.

První vklad do úspěšné inscenace vložil sám režisér Josef

Palla jazykově živým překladem. Svou strohostí hrála velmi důležitou roli scéna Miloně Kalíše. Převládající šed a uprostřed tekoucí sprcha. Přesná charakteristika záchytné protialkoholní stanice, kde se přítomní probouzejí ráno s prázdnými hlavami, aby si je pak při vzpomínání, proč tu vlastně jsou, doslova myli.

Z pocitu viny a trapnosti pak před druhými odhalují své nitro. Pomocí sociologa, který alkoholiky na záchytkce zpovídá, se postupně dozvídáme o kořenech »alkoholového posilování«, o snech i pravdách postižených. Před diváky se otevírá spektrum zajímavých lidských osudů, jejich charakterů. Vršení konkrétních příhod graduje v obecnou kritiku společenských nedostatků. Ale Šukšin nezvedá prst, nehrozí, nementoruje, věří lidem, prožívá s nimi radost i bolest, neohroženě se staví za jejich víru v dobro, cit rozpoznat špatnost.

Náboj hry režisér zvětšuje postupným zdůrazňováním výpovědí zadržovaných na záchytkce, inscenováním závěru, kdy Nemluva Lučka Kopřivy, který se v průběhu inscenace téměř neprojevuje, zobecňuje za všechny již řečené pravdy ve finále. Impulzivně otevírá své, do té doby zatajované nitro. Divadelní představení viditelně spěje postupně k vrcholu, k finále, i díky tomu, že vynechává obvyklou přestávku uprostřed.

V takto připravené hře se logicky velmi dobře cítili i všichni

herci. Prostotou svých pravd upoutal lidsky sympatický instalér národního umělce Josefa Větrovce. Za zmínku stála jeho mimika i ve chvílích, kdy neměl slovo. Ze stejných kamenů se snažili stavět Ivan Richter svého Traktoristu, Michal Pavlata Brevlovce, Petr Oliva Sígra, Josef Langmiller Profesora, Miriam Hynková Tetu Nuru, nebo již vzpomínaný Luděk Kopřiva Nemluvu, ale i všichni další.

Hra *A když se ráno probudili* je dalším příspěvkem Divadla E. F. Buriana k jejich již tradičnímu úspěšnému inscenování sovětských dramatizací.

J. RICHTER

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Tvorba
Praha

- 7. XII. 1983

ze dne

Šukšín
v Divadle EFB

Jedna z nedokončených próz sovětského tvůrce V. Šukšina A KDYŽ SE RÁNO PROBUDILI (známá také pod titulem Záchytka) byla koncipována jako »divadelní povídka«. Je jakýmsi souborem anekdotických příběhů, jejichž myšlenkový i obsahový náboj nesmírně silně evokuje dramatický účín. Jako téměř v celém Šukšinově díle, a to jak prozaickém, dramatickém, tak i filmovém, ani tady není příběh chápán prvoplánově, nýbrž jako podklad k scénickému sdělení. Doslovné i obrazné procitnutí několika mužů v poněkud bizarním prostředí záchytné stanice je jen na první pohled směšné. Šukšín rozkrývá v příbězích svých hrdinů mnohdy velmi krutě a nelítostně to, co většina z nás pečlivě ukrývá před zraky ostatních a mnohdy i před sebou samými. Prostředky, které autor volí, nutí tedy diváka k více než pouhé konzumaci. Jeho protagonisté často balancují na kluzké a v tomto případě těžko definovatelné hranici tragiky a komiky. Určitá grotesknost, probleskující postoj a chováním jednotlivých postav, slouží Šukšinovi nikoli jako samoúčelně zvolený výraz, ale jako nezbytná a organická součást formy díla. Člověk jako subjekt a současně produkt doby a společnosti nemusí — a také většinou nemůže a nechce — měnit či upravovat její zákonitosti, může se však stát z hlediska mravního a etického principu její určití částí. K tomu také — i když každý podle své povahy — docházejí i Šukšinovy postavy.

Dramatizaci této povídky, kterou nyní uvádí v československé premiéře pražské Divadlo E. F. Buriana v režii a překladu J. Pally, lze bezesporu označit za dramaturgický i inscenační přínos. Ve vzácné tvůrčí jednotě tu vzniklo představení, v němž všechny složky pokorně slouží jednomu cíli, tj. adekvátnímu přetlumočení tohoto zdaleka ne přímočaře jednoduchého textu. Na jednoduché, ale dramaticky velmi účinné scéně hostujícího M. Kalíše dostávají interpreti dostatek reálného i iluzivního prostoru pro hereckou akci. Každá z rolí, které jsou v textu označeny pouze jakýmsi typovým označením (Brejtloun, Nervóza, Zajímavý muž apod.), zobrazuje jeden lidský osud v kostce. Na obsahovém vzorku ze života můžeme sledovat vlastně život celý. Každý interpret v nich našel tu svou polohu, v níž měl dostatek příležitosti prokázat míru pochopení a umu. Dlužno říci, že téměř všem se podařilo nalézt optimální polohu ve smyslu sdělnosti a tím i věrohodnosti. Za všechny lze připomenout alespoň M. Pavlatu v postavě nepraktického intelektuála Brejtlouna, P. Olivu jako tvrdého, hocha Sígra, J. Větrovce v roli dobrořečného Instalátéra.

Součástí premiéry byl i malý vzpomínkový recitál A. Strejčka na mimořádnou osobnost sovětské hudby a divadla V. Vysockého. V prostorách divadelního foyeru tak vznikl bezesporu zajímavý pokus o nový tvar premiérových večerů.

MONIKA VYDROVÁ

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Práce, Praha

- 8. II. 1984

AK
Dramatizace novely Vasilije Šukšina v Divadle E. F. Buriana

RANNÍ PROBUZENÍ

Do zhasínajících světél zní ostrý zvuk záchranky. Zadírá se do uší, je nepříjemným předznamenáním něčeho nedobrého. Když se jeviště rozsvítí, udivený divák na něm nachází jako svůj hlavní opěrný bod velikou sprchu. Světelný kužel pak pozvolna začíná vydělovat ze tmy jednotlivé aktéry...

Takhle sugestivně intonuje režisér Josef Palla své představení dramatizace jedné z novel Vasilije Šukšina. Jeho povídka o záchytce A když se ráno probudili... zpracovaly pro jeviště dvě autorky G. Volčkové a L. Fedosejevové. Nastudování v pražském Divadle E. F. Buriana pokračuje v tradicích scény, kde se v poslední době objevuje sovětská dramatika programově, byť někdy i se sporným výsledkem inscenačním.

Šukšinův temperament a jeho až úpěnlivá láska k člověku, jeho téměř zázračně neučesaný a přece tak pravdivý pozorovací talent dokázaly dát divadlu mnohé. Autor půjčuje svůj hlas všem druhým postav, v případě povídky o jednom dni na záchytce se mu podařilo shromáždit nejrozumnější lidské typy. Každý z nich nezávisle na druhých vypovídá o neblahé životní závislosti, malichernosti se tu obratem ruky mění v životní tragédie. Nad vším lze ale cítit laskavý lidský nadhled autora, pro něhož je člověk hloubkou své ostýchavosti, svou ukřivděností a v mnoha případech neobratným vypínáním se nad ostatní bohatým motivickým zdrojem.

Tohle všechno cítí režie spolu s představiteli více než dvacítky postav. V jednotlivých rolích se setkáváme se zajímavým, pravdivým zobrazením lidskosti, bídy, ubohosti, ale

i vnitřní noblesy. Lidé tu ani zdaleka nejsou černí či bílí, jsou představiteli vlastností, konkrétními zástupci různých povolání. Však ani nejsou označeni jmény, postačí charakterizační detail, označený v názvu postavy. Bohužel snahu všech (jmenujme z nich alespoň M. Pavlatu, J. Větrovce, R. Chmeříka, M. Saice, P. Olivu, L. Kopřivu či I. Ríchtra) nesjednocuje režie do stejné roviny. Rytmus představení se láme a čím dál tím více se do představení (hraného bez přestávky) začíná vkrádat trochu karatelský tón nevzrušivé konverzace. Na několika místech to blyskne nápadem, ostrou změnou, jemným zrníčkem pravdy, které se bohužel málokdy uchytlí na delší dobu...

z našich scén

Nastudování Šukšinovy povídky o záchytce představuje průměrnou práci kolektivu hereckých individualit. Schází mu pevnější režijní uchopení, málo se tu prosazuje Šukšinova grotesknost, jeho pravda zrozená z detailů, jeho strach a obava o člověka. Předpoklady byly vytvořeny už Kalíšovou scénou, dobrou prací se zvukem, soustředěnou hereckou tvorbou. To všechno jsou klady, které si divák nemůže nepřipomenout. Ráznější režijní přístup je mohl zúročit lépe.

LADISLAV MAREČEK

V dramatzaci povídky sovětského umělce Vasilije Šukšina A když se ráno probudili, kterou v překladu a režii Josefa Pally uvádí Divadlo E. F. Buriana v Praze, velmi dobré herecké výkony podávají L. Kopřiva, R. Chmeřík a J. Vágner. Foto: Karel Meister

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
ODBOR VÝSTŘÍŽKŮ
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29-73-78

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Dikobraz, Praha

21. XII. 1983

ŠUKŠIN V DĚČKU

V původní podobě i v dramatinaci povídky Vasilije Šukšina A KDYŽ SE RÁNO PROBUDILI se setkáváme se zajímavou kombinací shovívavého, chápatelného, ale i řezavě ironického humoru, postihujícího nejen intimní, ale i společenskou sféru. Šukšin se tu ústy sociologa neptá jenom po příčinách, které svedly na záchytec několik různorodých typů, jejichž „průvodcem“ byl alkohol; táže se po důvodech lidské rozmrzelosti vůbec, pátrá po pramenech hostejnosti, pocitu samoty, trapnosti a z ní vyplývajícího studu. V Šukšinovi je trochu Zoščenka, ale i Čechova; filozofování o rozbolavělé duši — tu přímočaré, tu klopativé a zdrsňelé podle povahy hrdinů — je o to zajímavější, že jde o problémy současných lidí.

Pallova inscenace v pražském Divadle E. F. Buriana — na zoufale prázdné scéně záchytky, kde tragikomičtí hrdinové nemají jediný pevný bod, jehož by se mohli zachytit — odráží určitou monotónnost a monologový charakter dramatinace. V některých motivech (např. v případě láskou zklamaného inteligenta) dramatinace G. Volčkové a L. Fedosejevové Šukšinovu povídku vynalézavě dotváří, ale tam, kde by hra měla vrcholit (v případě Nemluvy), se pasívně podřizuje předloze a ubírá představení na gradaci. Výrazná a přesná je však Pallova režie v hereckém odstínění jednotlivých, často jen nahodilých ochmelků. Některým postavám poskytuje text dostatek prostoru, k jiným je odměřeně skoupý. Díky hercům však vznikly postavy a postavičky vskutku živé, přitazlivé svou osobitou filozofií, svéráznými osudy a charaktery i vtípně pointovaným (a stejně vtípně zahaným) textem.

Pro divadlo je vždy dobrou vizitkou, daří-li se i z několika málo replik vytvořit tak plastické postavy, jak se tu podařilo J. Větrovcovi, R. Chmelíkovi, M. Saicovi a dalším.

P. S. V kostrbatě psaném programu si diváci příliš nepočtou; navíc vedle nelibozvučné češtiny jsou tu i rozpory v datech...

Pavel Grym

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
odbor výstřížkové služby
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Svobodné slovo, Praha

6 XII 1983

Mnohomluvné probuzení

VSESTRANNÝ umělec Vasilij Šukšin, spisovatel, herec a režisér, se nyní představuje pražskému publiku také jako dramatik. V Divadle E. F. Buriana nastudovali v režii a překladu Josefa Pally jeho komediální divadelní povídku A KDYŽ SE RÁNO PROBUDILI, poprvé uvedenou v roce 1979 v moskevském Divadle Sovremennik.

Základem děje, který se odehrává Šukšinovo téma o lidské důstojnosti se v krátkém časovém úseku v prostředí téměř vytrácí.

nemálo originálním — na protialkoholické záchytec —, je konfrontace žvotních postojů a motivací několika nedobrovolných „hostů“, kteří se zde probudili do nepřívětivého rána a navíc se mají zpodobit sociologovi ze svých „žiznivých“ pohnutek. Sřet různých charakterů se odvíjí jednak v konkrétní akci (např. vybrocená rozepra mezi představiteli násilí a intelektu), jednak zprostředkovaně v retrospektivních vyprávěních jednotlivých protagonistů. A právě tato reminiscenční poloha svou přílišnou literárností dramatický účinek inscenace oslabuje: epika zastíňuje konflikty, které je nutno hledat pod povrchem, a hlavní

Zajímavá scéna (Miloš Kalíš, h.), kostýmy Heleny Dubové j. h. a konečně i celé expozé představení navozují slibnou atmosféru hořké grotesky: bohužel se náznak tohoto textu adekvátního žánru postupně rozměšňuje a inscenace se stává mnohomluvnou, byť moudrou i svěráznou meditací, jejíž osvěžující vrcholy jsou nenadále a povýtce herecké. Patří k nim především výrazově osobité a silně pročitěné projevy Josefa Větrovce, Petra Olívy, Josefa Langmílera a zejména Lučka Koptívy, jenž v závěru vrací hře její lidský rozměr, palčivou naléhavost jejích otázek i ryze šukšinovskou laskavost k „obyčejnému“ člověku. spa

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
odbor výstřížkové služby
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Sukšín EFB

Svobodné slovo, Praha

29. XI. 1983

ze dne

Dnes má slovo

Režisér (a překladatel) JOSEF PALLA, který se snouborem Divadla E. F. Buriana nastudoval dramatisaci Sukšínovy povídky „A když se ráno probudili“. Před dnešní československou premiérou hry nám řekl:

„Vasilij Sukšín, významný sovětský autor, napsal, bohužel, jen jednu divadelní hru „Energičtí lidé“. Přesto se mnoho divadel pokouší inscenovat dramatisace jeho povídek, ať již to jsou „Charakteri“ či „Besedy při svitu měsíce“. Představení našeho divadla ztvárňuje adaptaci Sukšínovy povídky „A když se ráno probudili“, kterou před několika lety uvedlo moskevské divadlo Sovremennik. Autorské filmy V. Sukšína (Třesky plesky či vynikající Červená kalina) jsou natolik světoznámé a ryze filmové, že nás v divadle inspirovaly především svou hloubkou, prostotou a naléhavostí svého sdělení, které vždycky má k postižení problémů vnitřního světa hrdinů, řečeno s V. Sukšínem k „problémům lidské duše“, které jsou příznačné pro celou jeho tvorbu. Sukšín považoval „starost o člověka, o lidskou duši“ za to hlavní. Napsal: „Chceš-li být mistrem, říkám to poněkud vzletně, namáčeš své pero v pravdě. Ničím jiným víc nepřekvapíš.“ Tato poznámka z Sukšínových pracovních zápisů před námi čas to vyvstávala při hledání divadelní podoby literárního odkazu autora vzácně lidského, zoufale pravdivého, člověka milujícího. Jeho tragikomedie se nepoddává jevišti snadno, ale celé mu kolektivu přinesla chvíle mimořádně vzrušující. Byli bychom rádi, kdyby se Sukšínovo dílo stalo důstojným a upřímným příspěvkem našeho divadla nejen Měsíc přátelství, ale i jubilejní, padesáté sezóny divadla, které založil E. F. Burian.“

AVR

Sukšín EFB
A když se ráno probudili

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍZEK Z ČASOPISU

Lidová demokracie, Praha

ze dne

19. XI. 1983

A když se ráno probudili...

Z díla spisovatele, filmového režiséra a herce Vasilije Sukšína (1929—1974) zná většina čtenářů a filmových diváků jeho Červenou kalinu, která představuje jeden z vrcholů sovětské prozaické i filmové tvorby sedmdesátých let a samozřejmě i vrchol Sukšínovy vlastní tvorby. Jeho bohaté dílo, které překotně vychrlil během jednoho desetiletí, však skrývá celou řadu skvostů, z nichž mnohé nesou pečeť nehotovosti, otevřenosti. Jsou to mnohdy náčrty, jimž už nebylo dopřáno dozrát.

K takovým skvostům patří také „divadelní povídka“. Po ránu se probudili, kterou nyní v překladu a režii Josefa Pally uvádí pražské Divadlo E. F. Buriana pod názvem A když se ráno probudili. Povídka, která zřejmě byla projektem divadelní hry a má k ní pouhý krůček, jak ukazuje inscenace, obráží Sukšínovy bohaté zkušenosti, které sbíral během svého bouřlivého a neúspěšného života. Sukšín tu ve chvatu, ale s neobyčejnou charakterizační přesností naskicoval situaci, která má nejen neopakovatelnou atmosféru, ale má i svou ozvláštňující sílu a dramatickou výlučnost — pochoptelně v tragikomickém lomu: osm zadržovaných mužů se ráno probouzí na záchytce. A nastává chvíle položit si — jak paradoxní — onu prastarou filozofickou otázku — kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme? Tato základní situace je navíc injektována příchodem cizího elementu. Přichází sociolog, který tu sbírá materiál pro výzkum příčin alkoholismu. A tak se před námi pomalu vynořují zadrženi delikventi jako lidé. Docela normální a vnitřně neobyčejně bohatí lidé. Sukšín je nesoudí — což odpovídá jeho uměleckému

a etickému postoji, který sám formuloval takto: „Zivotní pravda, stanete-li v tváři v tvář, vás přinutí uvažovat zcela osobně... Veškerá poučování ve hře vzbuzují pouze můj neklid.“

Režisér J. Palla se držel Sukšínovy prozaické předlohy s pletou a dává prostor především pro hereckou akci. Představení jako celek si uchovává spíše úsměvnou polohu, která koresponduje s charakterem předlohy, i když z vrcholných Sukšínových děl jsme zvyklí na ostřejší vidění reality. V některých figurách zaznívá i lehce satirická nota (ani ta není Sukšínovi cizí). Rozhodně však konflikty uvnitř této podivné skupiny, spojené pouze vtěřejším nadměrným požitím alkoholu, by měly mít v herecké akci hlubší a zásadnější význam [například Breljoun versus Sigr]. K těmto polohám však režie nesměřuje. Vcelku nehlouběji se inscenace dostává prostřednictvím Ornestova Sociologa, zaskočeného a zneklidněného podivnými cestami lidské existence, na které tu narazil a které se tak nesnadno zařazují do škatulek.

Na důkladně zametené scéně M. Kallše (zůstala tu jen sprcha) vznikla inscenace, která nerozhýbá české divadelnictví, nicméně díky poctivé službě autorovi gorkovského formátu osloví současného diváka. Dokonce mu podhalí pohled na některé skutečnosti, o kterých není běžně zvyklý uvažovat.

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA

Praha 2-Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 29 73 78

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Zemědělské noviny, Praha

A když se ráno probudili

Spisovatel, filmový režisér a herec Vasilij Šukšín zasáhl svou tvorbou významně také do oblastí současného sovětského dramatu, i když je autorem jediné divadelní hry. Dramatizace jeho prozaických děl se staly podkladem pro inscenace přinášející typický šukšínovský morální apel a osobitou poetiku.

Také nedokončená krátká próza **A když se ráno probudili**, která byla v roce 1979 uvedena na scéně moskevského divadla Sovremennik, je charakteristická pro Šukšínův upřímný, otevřený pohled na člověka se všemi jeho problémy. Výlučná situace (osm zadržovaných mužů se ráno probouzí na záchytce, kam přichází sociolog zabývající se výzkumem příčin alkoholismu) slouží k odhalování komplikovaného vnitřního světa člověka. Před námi se odvíjejí jednotlivé osudy, jejichž ladění je humorné, filozofické a tragikomické a dohromady skládají obraz nehrdinského hrdiny naší doby. Šukšín je tu přesným a citlivým pozorovatelem, který nesoudí a nemoralizuje, přesto však právě svým mravním poselstvím výrazně oslovuje diváka.

Režisér J. Palla v pražském

Divadle E. F. Buriana se snažil inscenovat Šukšínův text co nejvěrněji v duchu předlohy a realizoval ho především prostřednictvím herců. Převažuje zde komediálnější ladění, které zásadní konflikty příliš uhlazuje, místo aby je obnažovalo. Také určitý sklon k figurkaření poněkud rozměšňuje významovou rovinu hry a její osobitou životní filozofii. Nad solidní herecký standard většiny interpretů se dostává J. Ornest jako Sociolog především tím, jak postihl vnitřní vývoj této postavy — jeho „probouzení“ do světa lidí, které nelze vtěsnat do daných kolonek. Hlavním kladem Pallovy inscenace i přes uvedené nedostatky je však to, že neoslabil silné etické vyznění textu a zprostředkoval tak divákovi cenné setkání s autorem, který dovedl neschematicky uvažovat o životě kolem sebe. [př.]